

Tasandusklasside

organiseerimisest ja tööst õpilaste
ajutise mahajäävuse likvideerimiseks
Eesti NSV-s.

Tasandusklasside tekkimine ja eesmärk.

Partei on seadnud haridusorganite ette ajaloolise ülesande - anda meie kasvavale noorsoole üldine keskharidus. Me peame käesoleval viisaastakul selle ülesande täitmise lõpule viima. Ühe keskse probleemina seisab siinjuures meie ees õpilaste õppeedukuse tunduv parandamine ja koolist õpilaste väljalanguse likvideerimine. Eesti NSV Haridusministeerium on püüdnud pikemat aega jõuda konkreetsemale selgusele õpilaste edasijõudmatuse põhjuste kohta ja leida teid neist jagusaamiseks. Õppejõudluse probleemide uurimisele on kaasa tõmmatud Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut, Tartu Riikliku Ülikooli pedagoogika ja psühholoogia kateedrid, samuti mitmed praktikud-õpetajad ja koolide direktorid. Viimased on koondunud ühiskondlikku uurimisgruppi, keda juhendavad TRÜ õppejõud. On valminud märkimisväärsed uurimused selle ulatusliku ja keerulise probleemi ühe või teise külje kohta. Kuid siiski ei anna need uurimused veel vajalikku terviklikku ülevaadet sellest õpilaste kontingendist, kellel ilmnevad õppetöös raskused tavaliste klasside koosseisus. Ei ole meil soovitada ka enamvähemgi terviklikku meetodite süsteemi tööks nende õpilastega, samuti ei ole erilisi võimalusi selliseks diferentseeritud tööks suurte üldklasside tingimustes.

Oli vaja leida teid sellise mahajäämuse ületamiseks. Otsides pedagoogilis-organisatsioonilisi vorme, mis võimaldaksid selliste õpilaste igakülgset lähemat tundmaõppimist, individuaalset lähenemist neile ning ühtlasi eriliste õppe- ja kasvatustöö metoodiliste võtete kasutamist, mis ei ole alati võimalik tavalise klassi tingimustes, tekkiski ühel nõupidamisel (1969.a. kevadel) mõte luua n.n. tasandusklassid.

Juba oma esialgse idee poolest olid tasandusklassid mõeldud selleks, et aidata neil õpilastel jagu saada lünkadest, oma teadmistes ja puudustest töövilumuste alal ning viia neid üldise õppeprogrammi omandamisele, ühtlasi korrigeerides nende suhtumisi kooli ja kollektiivi. Pärast mõneaastast õppimist tasandusklassis tuleksid nad suunata tagasi tavalisse klassi või, vastavalt meditsiinilistele näidustustele, mõned neist saata erikoolidesse.

Esimesed 3 eksperimentaalset tasandusklassi loodi 1969.a. sügisel Tallinnas, Tartus ja Põlva rajoonis. Tallinnas avati tasandusklass 46. Keskkooli juures nendest IV klassi õpilastest, kellel jäi 1-2 aines suvetöö, kuid kes ei suutnud suvetööd sooritada. Neid õpilasi ei jäetud IV klassi kursust kordama, vaid viidi üle V-ndasse klassi - tasandusklassi. Tartu 7. Keskkoolis ja Põlva rajooni Räpina Keskkoolis avati tasandusklassid III klassist, kuhu suunati II klassist 1-2 puudulikuga III klassi üleviidud õpilased. 1970./71. õppeaastal oli vabariigis 14, 1971./72. õppeaastal 22 tasandusklassi. Üldreeglina on need loodud 2. ja 3. klassidega õpilastest, kes on sinna üle viidud 1-2 puuduliku hindega. Teaduslik juhendamine on Tartu Riikliku Ülikooli pedagoogika ja psühholoogia kateedri ja Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi hooleks.

Tasandusklasside õpilaste kontingendist.

Juba esimeste tasandusklasside kogemused näitasid, et õpetajad ei tunne sageli oma õpilasi lähemalt ega tea nende mahajäämuse tõelisi põhjusi. Nendesse klassidesse suunatud õpilaste hulgas leidis, tõsi küll üksikuid, ^{täiesti} ~~dehüülseid~~, ^{edasi jõudvate} ~~asteenilisi~~ ning kuulmishäiretega lapsi, samuti ka ~~normaalseid~~, kuid õpetajaga konfliktis olevaid õpilasi. Oli õpilasi, kelle lünki ilmselt õigel ajal ei ole märgatud; paljudel lastel oli tõsiseks põhjuseks perekondlik hooldamatus ja korratu kooliskäimine. Enamus suunatud õpilasi vajab oma psühilise seisundi iseärasuste tõttu tööpoolest läbimõeldud individuaalset metoodilist abi ning meditsiinilis-pedagoogilist ravi.

Praegu on vabariigis välja kujunenud enamvähem kindel seisukoht, milline õpilaste kontingent kuulub õpetamisele tasandusklassides.

Tasandusklassi suunatakse õpilased, kes sotsiaalse või pedagoogilise hooldamatuse ning mõnede psüühilise arengu iseärasuste tõttu jäävad teistest õppetöös maha, kellel esinevad teadmistes lüngad ja puuded vaimse töö harjumustes ning oskustes, mida tavalise klassi tingimustes pole võimalik enam ületada, kuid on suurel määral ületatavad eriklassi tingimustes.

Tasandusklassi ei suunata õpilasi, kelle edasijõudmatus on tingitud debiilsusest ja füüsilistest puuetest, samuti infantiilsed, asteenilisi, oluliste närvisüsteemi hälvetega ja kõne alaarenguga lapsi. Hoidutakse ka raskesti kasvatatavate laste võtmisest neisse klassidesse.

Mis iseloomustab tasandusklassi suunatud õpilasi?

Neile õpilastele on iseloomulik mõttetegevuse aeglus, pikaldasem taipamine, hajuv tähelepanu ja madal keskendumine, vaimse töö oskuste madal tase, teatud emotsionaalne tuimus, sageli ^{ka} kartlikkus. Suurem osa neist lastest (60-70%) pärinevad laostunud perekondadest. Nii kaasnevad laste psüühilise eelsoodumusega sageli nende koduse olukorra raskused ja ka õpetamise kasvatuse metoodika puudused koolis, mis on viinud õpilase mahajäämusele õpingutes, endausu kaotamisele, tõrjutu seisundisse klassis, sageli ka konfliktiseisundisse õpetajaga. Võrreldes eelmise õpetaja poolt antud iseloomustust nende õpilaste kohta on tasandusklassi õpetaja poolt antud iseloomustused üldreeglina positiivsemad ja seda juba tasandusklassis ^{esimesel} esimesel poolaastal.

Tasandusklassid komplekteeritakse mitmete koolide õpilastest. Linnade ja rajoonide haridusosakondade juurde on moodustatud vastavad meditsiinilis-pedagoogilised komisjonid, mille koosseisu kuuluvad haridusosakonna esindaja (juhataja või inspektor), tulevase tasandusklassi õpetaja-juhataja, pediaater, logopeed, psühholoog, võimaluse korral ka sotsioloog. Meditsiinilis-pedagoogiline komisjon vaatab läbi koolide poolt esitatud nõutavad dokumendid (õpilase iseloomustus, klassitunnistus, andmestik tasandusklassi suunatava

kohta, terviseleht, psühhiaatri töend, lapsevanema nõusolek) ja tutvub vanetult iga tasandusklassi suunatava õpilasega ning seejärel teeb otsuse tasandusklassi suunamise või mitte-suunamise kohta.

Tasandusklasside komplekteerimisel on esinenud ka puudusi ja viltulaskmisi. Kõikjal ei ole meditsiinilis-pedagoogilised komisjonid töötanud nõutavas koosseisus, on puudus diagnostilistest vahenditest, küsimusi on mõnigi kord otsustatud puuduliku ettevalmistuse juures ja kiirustades. Selle tõttu on tasandusklassi sattunud õpilasi, kes sinna ei peaks kuuluma. Need suunati hüljem erikoolidesse. On vaja organiseerida pedagoogide ja arstide-pediaatrite ja psühhiaatrite hea koostöö tasandusklassidesse õpilaste valikul ja töös nendega.

Kaader

Tasandusklassi õpetajateks-klassijuhatajateks valitakse pedagooge, kes on oma iseloomult rahulikud, sõbralikud, eluröömsad, emotsionaalsed ning otsija vaimuga. Nõutav on vähemalt 5-aastane pedagoogiline tööstaaz.

Enamik tasandusklassi õpetajatest vastab nendele nõuetele. Ei rahulda meid veel tasandusklassi õpetajate hariduslik tase: kõrgema haridusega on 27,7%, lõpetamata kõrgema haridusega 16,6%, ülejäänutel on pedagoogiline keskharidus, neist osa õpib edasi. Suur enamus tasandusklasside õpetajatest on algklasside õpetajad. Vanemates klassides, kus on aineõpetus (IV, V kl.), õpetavad matemaatikat ja emakeelt üldreeglina need õpetajad, kes on saanud ettevalmistuse tööks tasandusklassidega ning kes ühtlasi juhendavad teisi selles klassis töötavaid õpetajaid.

✓ Tööks tasandusklasside ^{õp. lastega} ~~õpetajatega~~ valmistatakse õpetajaid ette igasugustel kursustel ja seminaridel, mida korraldab Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut. Lektoriteks on Tartu Riikliku Ülikooli pedagoogika ning psühholoogia kateedrite õppejõud, Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi teaduslikud töötajad ja Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi

metoodikud; on esitatud ka töökogemuslikke ettekandeid tasandusklasside õpetajatelt. Vaja on anda tasandusklasside õpetajaile sügavamaid teadmisi psühholoogiast ja defekto-
loogiast, aga samuti põhjalikult uurida ja üldistada ning
levitada nende klasside praktilisi töökogemusi. Aasta-aas-
talt muutuvad ka meie kursused sellel alal sisukamateks.

Tasandusklasside õpetajatele korraldatud kursustest, seminaridest ja nõupidamistest oleme kutsunud osa võtma ka nende koolide direktoreid ja direktorite asetäitjaid ning samuti haridusosakondade inspektoreid, kelle ülesandeks on juhendada tasandusklasside komplekteerimist ja jälgida nende tööd. Tasandusklasside eesmärgid, Komplekteerimise põhimõtteid ja töömeetodeid on käsitatud ka linnade ja rajoonide haridusosakondade juhatajate nõupidamistel.

Õppe- ja kasvatustöö metoodika iseärasusi tasandusklassides.

Tasandusklassid töötavad praegu harilike õppeplaanide ja programmide järgi. Oleks küll ilmselt vaja erilist rütmika tundi (2 pooltundi), rohkem käelist tegevust ja võimlemist, kuid seda püüame anda pikapäeva rühma tegevuse raamides. Tunniplaanide koostamisel arvestatakse, et igal päeval oleks tööpäeva keskel üks aine, mis võimaldab lõõgastust. Pärast kolmandat tundi on nõutav pikem - 20-minutiline vahetund.

Tasandusklasside ~~õpilastest~~^{õp} moodustatud eri pikapäeva rühm 0,5 kasvataja kohaga, 2,5 t. päevas. Pikapäeva rühmas jätkub individuaalne töö õpilastega ja toimub koduste ülesannete ettevalmistamine. Peale klassitundide lõppu on 30-40-minutiline puhkus värskes õhus (mäng, lühimatk jne).

Õpilaste teadmistes esinevate lünkade väljaselgitamiseks korraldatakse tasandusklassides sügisel, pärast kaht nädalat kestnud õppetööd kontrolltööd ja katsed, et jõuda põhjalikult selgusele lünkades õpilaste teadmistes ja oskustes. Arvestades neid tulemusi ja õpilaste psüühilise arengu iseärasusi koostatakse iga õpilase kohta individuaalplaanid, mida arvestatakse tunnis, pikapäevarühmas ja koduste ülesannete andmisel.

Tähtsaks põhimõtteks on õpilaste eneseusalduse ja enesekindluse taastamine. Need õpilased on pidevate ebaõnnestumiste ja puudulike hinnete tõttu eelmises koolis kaotanud usu endasse, oma võimetesse. Seepärast alustatakse tasandusklassides selle rõhutamisest ja esiletõstmisest, mis õpilases on tugevat, positiivset (mitte lünkade ja nõrkade kohtade rõhutamisest). Märgitakse ära kiitvalt iga õpilase pisimgi saavutus. Algul tehakse seda isegi mõnevõrra ülehindamise teel. Mitmetes esimest aastat töötavas tasandusklassis (Tallinnas) ei panda I veerandil üldse tunnistusele veerandi hindeid. Aegajalt suurendatakse nõudmisi ka hindamisel. Väga hästi mõjuvad neile lastele kiitvad märkused päevikus, olgugi et väikeste kordaminekute eest. Tuleb otsustavalt loobuda kahtedega piitsutamisest. Selle tulemusel õpilaste asend klassis muutub. Neid ei näägutata ja traumeerita korduvalt, nagu see sageli esineb üldklassis. X Paraneb ühtlasi nende õpilaste motivatsioon ja suhtumine kooli, rahul on ka lastevanemad.

Õppetöös kasutatakse võimalikult ~~suuremat~~^{rohkem} näitlikkust. Õppe- materjali esitus peab olema väga selge, konkreetne ja kaasakiskuv. Aine kindlamaks omandamiseks toimub tihedam kordamine

kui see on harilikes klassides tavaliselt. Üldse on siin eriti vajalik õpetamise meetodite mitmekesisus.

Tundides ja pikapäevarühma töös pannakse suurt rõhku mõtlemise, tähelepanu, mälu ja fantaasia arendamisele ning iseseisvate tööoskuste kujundamisele. Õpilaste sotsiaalse motivatsioonini parandamiseks kasutatakse rühmatööd. Õpilased parandavad vastastikku ka teineteise vigu.

Õppetöö tasandusklassis on individualiseeritud ja diferentseeritud. Diferentseeritud tööd on aga seni raskendanud vajalike didaktiliste vahendite äärmine nappus.

Tugevat positiivset mõju nende laste vaimsele arengule avaldab ka suurendatud füüsiline tegevus - võimlemine, rütmika, käeline tegevus. Praeguse õppeplaani raamides on need võimalused küll väikesed, kuid seda on püütud teha ka pikapäeva rühmas. Üldse püütakse pikapäeva rühma töös pöörata rohkem tähelepanu arendavatele tegevustele.

Igale õpilasele leitakse jõukohased ülesanded klassikollektiivis kui ka klassivälises töös, mis pakub talle rahuldust. Tasandusklassi õpilasi suunatakse osa võtma klassi- ja koolivälisest tööst. Enamuses koolides on moodustatud tasandusklassi õpilastest laulu-, tantsu- ja sõnakunstiringid. Esinetakse ülekoolilistel pidudel ja aktustel ning võetakse osa võistlustest. Ka oma klassikollektiivis on igal õpilasel oma kindel ülesanne (korrapidaja, salgajuht, tähekesse juht, raamatulevitaja, mängujuht jne).

Tasandusklassi juhataja korraldab oma õpilastele ka teatri ja kino ühiskülastusi, millest nad endises koolis on sageli ilma jäetud.

Õppe- ja kasvatustöö esialgsetest tulemustest.

Tasandusklassid oma suures enamuses töötavad alles esimest ja teist aastat. Nende ridade kirjutamise ajaks ei ole veel 1971/72. õppeaasta lõplikke tulemusi kasutada. Seepärast võib siin kõnelda ainult mõningate tähelepanekute ja kontrolltööde alusel.

Tasandusklasside kevadine õppeedukus oli möödunud aastal 78-80 % ; sügiseks tõusis veel suvetööde õiendamise tulemusel 88 %-ni. Seega on tasandusklasside õppeedukus märksa madalam

tavaliste klasside õppeedukusest. Teistsugust tulemust ei olnudki oodata.

1971./72. õppeaasta kevadel viidi tasandusklassides läbi kontrolltööd emakeeles ja matemaatikas. Tulemused näitavad vaieldamatut edasiminekut õpilaste jõudluses.

II klassis tegi emakeeles kontrolltöö rahuldavale ja kõrgemale hindele 69% õpilastest, matemaatikas aga 75%.

III klassis, kus õpilased õpivad tasandusklassis alates II klassist, oli emakeeles rahuldavaid ja kõrgemaid hindeid 89% (neist 60% "4" ja "5"), matemaatikas aga 95%. Neis III klassides, mis töötasid tasandusklassidena esimest aastat, olid tulemused märksa halvemad (vastavalt 72% ja 65%).

IV klassides oli emakeeles rahuldavaid ja kõrgemaid hindeid 80% ("4" ja "5" - 42%), matemaatikas aga 82% ("4" ja "5" - 51 %).

Suuremaid puudujääke oli III ja IV klasside lugemiskirjades.

Programmikohane õppematerjal oli kõikjal läbi võetud, kuigi mitte alati nõutavalt omandatud.

Paremaid tulemusi saavutati seal, kus tööd tasandusklassis alustati II klassist, või ka III klassist. Algklassides õpilaste istumajätmine ei too enamikel juhtudel kasu lapse üldisele arengule. Ravida edasijõudmist aga keskastmes on juba palju raskem. Vanemates klassides (nt. V kl.) ilmneb *sellistel* õpilastel juba märksa rohkem trotsi, endassetõmbumist, puuduvad vajalikud tööharjumused - ilmnevad ülekasvanud õpilase iseloomulikud jooned. Ka siin on õnnestunud tasandusklassis paranemist saavutada, kuid kogemused kinnitavad, et õigem on siiski alata varasemast east.

Tasandusklassi abil on ilmselt võimalik päästa paljusid lapsi klassikursuse kordamisest.

Endistest tasandusklasside õpilastest, kes on juba tagasi suunatud tavalisse klassi, jõuab seal praeguste andmete järgi vähemalt rahuldavalt edasi üle 60%. Siinjuures peab arvestama seda, et seni on veel väga vähe õpilasi harilikku

klassi tagasi suunatud, kuna suur enamus tasandusklasse töötab alles esimest või teist aastat. Pealegi on need näitajad väga erinevad koolide järgi. Suur osa tasandusklasside õpilasi ei soovigi tagasi minna oma endisse kooli. Ka lastevanemad on selle vastu. Tuleks kaaluda, kas ei ole pedagoogiliselt õigem jätta need õpilased üldreeglina sama kooli juurde harilikesse klassidesse. Endises koolis võib uuesti kujuneda neil tõrjutu seisund ja konflikti oht.

Koolidele on antud juhised anda tasandusklassist lahkuva õpilase kohta üksikasjalik pedagoogilis-meditsiiniline iseloomustus ja pöörata meile tavalistes klassides erilist tähelepanu.

Õpilaste kontingent, kes praegu suunatakse tasandusklassi, on ikkagi veel üsna heterogeenne. See vajaks ilmselt edasist diferentseerimist, võttes arvesse laste psüühiliste protsesside ja vaimsete võimete iseärasusi. Kuid praegu ei ole meil seda võimalik vabariigis teha. Pealegi ei ole veel selliseid kindlaimaid õpilaste tüpiseerimise teaduslikke aluseid.

Õppeedukuse näitajad ei ole ainuke tasandusklasside efektiivsuse kriteerium, kuna edukuse tõusu võib teatud ulatuses saavutada ka tasandusklassidele iseloomulike teiste tegurite mõjul (väike õpilaste hulk klassis, töö individualiseerimine jne.) Rööbiti edasiminekuuga õppeedukuses toimub märgatav positiivne nihe ^{saavut} ka õpilaste isiksuse arengus, mis lubab eeldada nende paremat edasijõudmist ja edasist arengut ka hariliku klassi tingimustes.

Tasandusklassis on need, kes endises koolis olid tõrjutud, sageli hurjutatud, saanud tagasi usu iseendasse, leidnud õige koha klassikollektiivis. Selle tulemusel on paranenud töösse suhtumine, suhtumine kooli, distsipliin, arenenud enesekriitilis^{us} ning üldse sotsiaalne hoiak. Õpilane tunneb end kaaslaste hulgas vajalikuna, on seotud kollektiiviga. Tasandusklass püüab anda õpilastele positiivse suhtumise kogemusi, mis aitaks tal normaalseid suhteid luua ka tagasipöördumisel normaalklassi.

Olulist edasiminekut on olnud ka tööoskuse, tähelepanu, mälu ja mõtlemise alal (30-37% õpilastel). Need tulemused on saadud nende õpilaste endiste õpetajate ja juba tasandusklassis nendega töötanud õpetajate hinnangute võrdlemisel. (ankeetküsitlus iga õpilase kohta), aga ka Raveni testi ja mõnede psühholoogiliste katsete tulemuste võrdlemise alusel tasandusklassis õppimise algul ja peale aastast tööd tasandusklassis.

JÄRELDUSI JA ETTEPANEKUID.

Juba praegu võib alusega kinnitada, et tasandusklassid õigustavad end töös selle õpilaskontingendiga. Kui ka 70-80% neist õpilastest saavutab õpetatavuse ja õppeedukuse enam-vähem normaalse taseme, nagu see on meil esialgsete kogemuste järgi, on see vorm end juba õigustanud.

Tasandusklassid võimaldasid konkreetsemalt välja selgitada edasijõudmatuse põhjusi üldhariduslikus koolis. Need klassid juhivad tähelepanu puudustele pedagoogilises töös tavalistes klassides, aga ka lasteaedades.

Oleks vaja organiseerida kõigi kooli astuvate laste üldist meditsiinilist-pedagoogilist läbivaatust ja kontrolli eesmärgiga teha kindlaks nende vaimne ja füüsiline seisund, anda hinnang nende kooliküpsusele, määrata eriravi ja erikool(eriklass) neile, kes seda vajavad.

Õpilaste valikut tasandusklassi peab aegsasti ja ruttamata tegema. Vastuvõtu peaks lõpetama 1.juuliks. Komisjon peab olema alalise koosseisuga, mille koosseisus on peale tasandusklassi juhataja kindlasti arstid - psühhiaater ja pediaater, aga samuti pedagoogid - logopeed ja defektoloog ning psühholoog.

On vaja välja töötada teaduslikult põhjendatud meditsiinilis-pedagoogilised näitajad tasandusklassi õpilaste suunamises.

Hädavajalik on välja töötada vaimsete võimete ja lapse arengu diagnostika meetodid ja vahendid.

Tasandusklasside jaoks on vaja välja töötada komplekt didaktilisi vahendeid, materjale individualiseeritud ja diferentseeritud õpetamiseks.

On vajalik organiseerida teaduslikku uurimistööd tasandusklassidega seoses olevate probleemide alal (nt. õpilaste tüpiseerimine, vaimse arengu diagnostika, vaimse töö oskuste arendamine, õppimise motivatsiooni parandamine, kehakultuuri, käelise tegevuse, muusika mõju nende laste arengule j.t.).

Selleks tööks on vaja ette valmistada kaadrit, pedagoogiliste instituutide algklasside õpetajate ettevalmistamise või defektoloogia osakonnas eri rühmana. Töötavatele õpetajatele korraldada pikemaajalisi kursusi statsionaarse ja mittestatsionaarse õppevormiga.

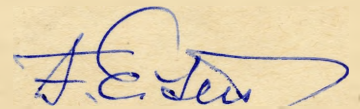
Nende klasside õpetajate palk tuleks määrata 15 - 25% kõrgem üldtüüpi koolide õpetajate palgast.

Tasandusklasside loomine ei pea toimuma rajooni/linna üldiste klassikomplektide arvel. Neid klasse tuleb näidata plaanis erireana kõrvuti erikoolidega.

X X X

Praegu annab ^{veel} tõsiselt tunda kogemuste vähesus, diagnostiliste ja didaktiliste materjalide puudus, kaadri ettevalmistamatus, lahendamata organisatsioonilised küsimused. Eksperimenti jätkatakse.

Mai - juuni 1972.

/F. EISEN/

Eesti NSV haridusminister